

Baggrundspapir: Unge i uddannelse

Baggrund

Regeringen har en målsætning om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Personer med en erhvervskompetencegivende uddannelse har en stærkere og mere stabil tilknytning til arbejdsmarkedet: Statistikken viser, at sandsynligheden for at blive ledig falder, hvis en person har en uddannelse. Samtidig har personer med en uddannelse kortere ledighedsperioder end personer uden uddannelse. Personer, der har en uddannelse, er ligeledes mindre sygemeldt, har en mindre risiko for at blive førtidspensioneret og har en senere tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet.

Men uddannelsesmålsætningen bringer store udfordringer: Alene blandt de 50.000 kontanthjælpsmodtagerne under 30 år har mellem 90 og 95 pct. ikke gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse. Derfor er der et stort fokus på indsatser, der bedst muligt kan understøtte så mange af de unge som muligt i at komme i gang med og gennemføre en uddannelse. Mange af disse unge er ikke umiddelbart uddannelsesparate og har en række udfordringer af såvel faglig, social og sundhedsmæssig karakter.

Indsatser for at få unge i uddannelse, skal så vidt muligt ske på et vidensbaseret grundlag. Arbejdsmarkedsstyrelsen har, med udgangspunkt i de unge kontanthjælpsmodtagere, der er i risiko for at miste fodfæste på uddannelsesvejen, i dette papir samlet de væsentligste elementer, der har betydning for om de unge får en uddannelse.

Viden om unge og uddannelse

1. Den unges faglige niveau

En af de vigtigste faktorer for, at unge klarer sig godt i uddannelsessystemet, er karaktererne i grundskolen. Jo dårligere karakterer i grundskolen, jo mindre er sandsynligheden for at få en ungdoms- og erhvervskompetencegivende uddannelse. Fx viser en analyse fra AE, at der blandt eleverne med de dårligste karakterer (under 2 i gennemsnit) i folkeskolen er over 60 pct., som 6 år senere ikke er kommet videre i uddannelsessporet. For elever med gennemsnit mellem 4 og 7 er den tilsvarende andel mindre end 20 pct.

2. Sociale forhold

2.1 Forældrenes uddannelsesbaggrund

Hvis den unges forældre ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse er sandsynligheden for, at den unge selv får en uddannelse markant lavere. Blandt de 25-årige med ufaglærte forældre har omkring 38 pct. ikke gennemført eller er ikke i

gang med en uddannelse ud over folkeskolen, mens det kun gælder for 7 pct. af de unge, hvis forældre har en lang videregående uddannelse. Det viser en analyse fra AE. Det ser endvidere ud til at moderens uddannelse er af større betydning end faderens uddannelse, jf. BM's ungeanalyse (2009)

2.2 Forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet

Ligeledes har forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet på forskellige tidspunkter i den unges opvækst også betydning. Hvis forældrene er i arbejde er sandsynligheden for, at den unge får en uddannelse højere end, hvis forældrene ikke er i arbejde. Fx viser BM's ungeanalyse (2009), at hvis den unges forældre var i beskæftigelse, da den unge var 18 år, er sandsynligheden for at den unge gennemfører en uddannelse højere end hvis den unges forældre er på overførselsindkomst.

2.3 Børn af enlige/samboende forældre

Børn af enlige har lavere sandsynlighed for at gennemføre en erhvervskompetencegivende uddannelse end børn, hvis forældre bor sammen. Det viser BM's ungeanalyse (2009), der har set på, om forældrene boede sammen da barnet var 15 år.

2.4 Kammeratskabseffekt

Hvis den unges omgangskreds motivation for uddannelse er høj, bidrager det til, at sandsynligheden for at den unge gennemfører en uddannelse øges. Unge med svag hjemmebaggrund har større sandsynlighed for at have gennemført eller være i gang med en ungdomsuddannelse når de er 23 år, hvis de har gået i folkeskolen i "gode kvarterer". Det gælder fx, at 72 pct. af de unge med svag hjemmebaggrund på Østerbro har eller er i gang med en ungdomsuddannelse når de er 23 år. Det samme gælder for under halvdelen med svag hjemmebaggrund i Brønshøj, Nørrebro og Sydvest (Lars Olsen, "Den sociale smeltedigel", AE-rådet: *Fordeling og arbejdsvilkår 2012: Uddannelse skal styrkes gennem hele livet*).

3. Motivation og medindflydelse (empowerment)

Motivation og medindflydelse (empowerment) for egen situation er en vigtig faktor i forhold til at påbegynde og gennemføre fx en uddannelse.

Erfaringer viser, at hvis den unge er umotiveret for at tage en uddannelse og ikke kan se formålet med uddannelse er sandsynligheden for at gennemføre en uddannelse lav. Ligeledes gælder det, at hvis den unge ikke føler ejerskab, dvs. ikke har en følelse af at have haft medindflydelse omkring et uddannelsesvalg, er sandsynligheden for gennemførelse lavere. Forskning fra både beskæftigelsesområdet og sundhedssystemet peger på, at tildeling af ejerskab medvirker til hurtigere tilbagemunden til arbejdsmarkedet.

Hvis den unge hverken har motivation eller føler ejerskab til et uddannelsesvalg, vil det formentlig føre til, at den unge falder fra uddannelsen.

4. Overgange

Risikoen for at falde fra en uddannelse er størst i "overgangsperioder", dvs. i opstartsfasen på en ny uddannelse. Det kan være i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, i overgangen fra grundforløb til hovedforløb på erhvervsuddannelserne samt i overgangen fra offentlig forsørgelse, fx kontanthjælp, til uddannelse.

Ifølge DI indsigt, 13. juni 2012, er de vigtigste grunde til de unges sårbarhed i forbindelse med overgange og opstart på uddannelserne, at de unges forventninger til indholdet i uddannelsen svarer ikke til det reelle indhold, fx at der er boglige fag på erhvervsuddannelserne, samt at det faglige niveau på uddannelsen er for lavt (eller for højt) i forhold til den unges forventninger og kompetencer. CEFU's rapport om de unges vej mod ungdomsuddannelse (2007) peger desuden på, at de unge, der overvejer at droppe ud af en gymnasial uddannelse, angiver, at det er "for svært at følge med" som primær årsag, mens de unge der overvejer frafald fra EUD desuden angiver, at det er "for dårlig undervisning" som årsag.

Indsats der kan understøtte at unge får en uddannelse

For at reducere betydningen af de faktorer, der kan medvirke til at nogle unge har mindre sandsynlighed for at få en uddannelse end andre, kan der iværksættes en række indsatser:

A. Mentorer

Mentorer kan støtte og guide unge med manglende opbakning til uddannelse hjemmefra. Mentoren kan bidrage til at understøtte den unge i håndtering af personlige problemer, fx med hjælp til at komme i gang med stabil livsførelse, psykologsamtaler eller lignende.

Mentorer kan understøtte den unge i processen omkring valg af uddannelse og dermed være med til at skabe motivation og ejerskab.

Mentorer kan være med til at fastholde den unge i overgangsfaser.

Mentorer kan hjælpe den unge, der mangler netværk, i forbindelse med praktikpladssøgningen. Den unge kan få støtte til ansøgningsprocessen og opsøgende arbejde i forhold til at finde relevante virksomheder.

En opgørelse fra erhvervsskolernes handlingsplaner viser, at nogle af de mest anvendte indsatsområder for at nedbringe frafaldet er mentorer/kontaktlærer.

B. Rollemodeller og ung-til-ung-mentor

Rollemodeller bl.a. i form af ældre elever på skolen kan hjælpe med lektielæsning i lektiecafeer og dermed bidrage til den unges faglige læring.

Derudover kan de unge fx i opstartsfasen på en uddannelse have behov for en ung-til-ung-mentor/rollemodel, der kan være med til at sikre, at de "nye" unge får en omgangskreds og dermed understøtte sociale netværk og de positive sider af kammeratskabseffekten. Det er ligeledes med til at styrke motivationen.

C. Uddannelsespålæg og tæt opfølgning

Uddannelsespålægget fungerer som en god ramme for processen omkring afklaring og valg af uddannelse.

Analysen af uddannelsespålæg (Deloitte, 2012) viser, at den måde uddannelsespålægget fungerer på i dag, hvor uddannelsespålægget skaber rammerne for at tale om uddannelse med de unge i jobcentret, er med til at understøtte den unges motivation og ejerskab til uddannelsesvalget. Baggrunden er, at den unge er med til at

afdække kompetencer, muligheder og interesser for forskellige uddannelser og i sidste ende træffer den unge selv uddannelsesvalget.

Som supplement til uddannelsespålægget kan der desuden iværksættes forskellige aktive tilbud, som fx virksomhedspraktik, der ligeledes bidrager til at understøtte den unges motivation og ejerskab til projektet om at tage en uddannelse samt i forhold til konkrete uddannelsesretninger. Dette kan bidrage til at sikre overgangen til uddannelse og at den unge ikke falder fra i overgangen.

Tæt opfølgning i jobcentret kan være med til at sikre den unges fokus på uddannelse og dermed skabe progression i forhold til motivation og ejerskab fra den unge. Erfaringerne fra projekt 'Unge – godt i gang', viser at en mere intensiveret aktiv indsats i form af mentor, hyppige samtaler og aktive tilbud får flere unge i gang med en uddannelse.

D. FVU-test og undervisning

FVU-test afdækker den unges kompetencer og barrierer i forhold til læse-, skrive- og regnefærdigheder. Hvis testen viser et behov, kan der efterfølgende igangsættes undervisning, som kan hjælpe den unge med at håndtere evt. faglige udfordringer.

Desuden vil klarhed omkring læse-, skrive- og regnefærdigheder sikre, at den unge i samarbejde med fx jobcenter og uddannelsesinstitution, inden uddannelsesstart har mulighed for at være forberedt på at håndtere en faglig udfordring, fx ved at have IT-rygsække og andre nødvendige foranstaltninger klar ved uddannelsesstart. Dermed understøttes en bedre overgang til uddannelse.